

կով մը. և որքան աւելի չափեց անիկա՝ զինքը միւս մարդերէն զատող այդ անջրպետը. այնքան աւելի յստակօրէն հասկցաւ Աստուծոյ հետ իր յարաբերութիւններուն բացառիկ հանգամանքը:

Այդ զգացումն է, տակաւին տարտամ և միամիտ, զոր անիկա կ'արտայայտէ երկոտասանամեայ հասակին, տաճարի տեսարանին մէջ, և որ, աւելի ետքը խորհրդաձեւալ համոզումի մը փոխուելով, զայն անդեղեղ կը դարձնէ իր յայտարարութիւններուն մէջ: Ազգեկու համար, իր ծըրագրին համեմատ, ամբողջ աշխարհի վրայ, անիկա աշխարհի կը ներկայանայ նախ իրբեւ Եհովայի Օծեալը. այսպիսի էր, ինչպէս տեսանք, իր մետաղական պաշտօնին մասին իր կազմած գաղափարը: Եւ սակայն բուսական էր որ Յիսուս գիտնար թէ ո՞վ էր ինքը, և թէ ի՞նչ կ'ուզէր. պէտք էր նկատի առնէր նաեւ իր շրջապատը և հոն տիրող տրամադրութիւնները, որոնք, ինչպէս պիտի ցոյց տայ իր գործունէութեան վտանգները, կրնային լուրջ արգելք մը ըլլալ իրեն: Գործելութեան ամէն ծրագիր՝ կ'ենթադրէ ծանօթութիւնը թէ՛ ձեռք բերուելիք առարկային, և թէ՛ գաղափարներուն անոնց որոնց գործակցութիւնը անհրաժեշտ կը նկատուի. արդ, Քրիստոսի և իր գործին նպատակը ճշդելէ վերջ, մեզի կը մնայ տակաւին հետազոտել թէ այդ ծըրագրելը ո՞րքան կը համապատասխանէր Խրայելի հաւատալիքներուն:

Ժ. Գ.

ԽՈՐՀՈՒՐԳ ԵՒ ԽՕՍԳ

Մեր մէջ արդարեւեակն առաջին զապախար կը ծնի ո՛չ քե մեր պատհիւն, այլ մեր իրաւունքին:

*

Իմաստունը միայն ազատ է:

*

Երբ զիտես՝ զիտես քե զիտես, և երբ չես զիտես՝ զիտես քե չես զիտես — այդ է ճշմարիտ զիտեսիւնը:

*

Դպրոցականը, որ առաջինութեան սկզբունքները սերտելու նստած է և սակայն կ'աւելնայ զիչ հազուսնեհ և կոչս կհարկուրէ, ամառին յարմար չի կրնար ինչ ստանալ:

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՔԱՅԱՆԱՅԱՊԵՏԸ

Ա. — ԸՆԾՐՈՒՄԻՆԸ.

Քահանայապետ տիրողսը տրուեցաւ նախ Մովսէսի եղբոր Ահարոնին, ապա՝ անոր յաջորդներուն:

Աստուած ինք ընտրեց Ահարոնը (Ելք ԻԸ. 1): «Երբ մեռաւ ան, կ'ըսէ Յովսէպոս, իր որդիները յաջորդեցին իրեն, ու այնուհետեւ միեւնոյն պատիւը տրուեցաւ իր սերունդին: Ոչ ոք կրնար Աստուծոյ քահանայապետը ըլլալ՝ եթէ չկրէր Ահարոնի արիւնը: Միւս ցեղերէն ոչ մէկը, նոյն խիթազաւորը, չէր կրնար քահանայապետական պատիւին արժանանալ» (Հնիս. Դիրք Ի. Գլ. Ժ. 1):

Քահանայապետին մասէն յետոյ սովորաբար կ'ընտրուէր անոր անդրանիկ որդին, բայց ընտրութիւնը, որ, ինչպէս կը կարծուի, կը կատարուէր զլիսուոր քահանաներու ձեռամբ, կարելի էր նաեւ կայացնել անոր եղբայրներէն մէկուն վրայ:

Ահարոնի յաջորդեց եղիազար որ իր կենդանի որդիներուն ամենէն տարեցն էր: Հեղին ժամանակ, մեզ անձանօթ պատճառով մը, քահանայապետութիւնը անցաւ Իթամարի ճիւղին, որ Ահարոնի չորրորդ որդին էր: Ետքէն Սողոմոն պաշտօնանկ ըրաւ Արիաթար քահանայապետը՝ իր մատնութեան ու ապստամբութեան պատճառաւ ու պաշտօնը յանձնեց եղիազարի ցեղէն Սաղովկ քահանային (Գ. Թագ. Բ. 35):

Բաբելոնի գերութենէն յետոյ քահանայապետութիւնը անցաւ նախ հայրերէն որդիներուն, ապա քաղաքական իշխանութիւնը իրեն վերապահեց քահանայապետներ անուանելու իրաւունքը: Այսպէս Սուրբ թագաւորը Անտիոքոս Դ. Եպիփան իրարու ետեւ Ոնիաս Գ. ի յաջորդ կարգեց երկու անարժան քահանայապետներ՝ Յասոն և Մենեղաոս: Վերջինս չէր պատկաներ նոյնիսկ Ահարոնի ցեղին:

Ամպարիշտ Յակիմոս, պաշտօնի անցած Դեմետրիոսի ձեռամբ, թէեւ եղիազարի ընտանիքէն չէր, բայց Ահարոնի ցեղէն ըլլալուն համար ուրախութեամբ ընդունուեցաւ ժողովուրդէն (Ա. Մակ. Է. 14): Յու-

դաՄակարէի երկու եղբայրները՝ Յովնաթան և Շմաւոն, որոնք ժողովուրդէն ընտրուեցան (Ա. Մակ. Թ. 28-31, ԺԴ. 46-47), Եղիազարի ընտանիքին կը պատկանէին:

Վեց քահանայապետներ յաջորդաբար ընտրուեցան Մեծն Հերովդէսէն և երկուքը՝ անոր Արքեղայոս որդիէն: Իսկ ասոնցմէ վերջ եկողները նշանակուեցան նախ Սիւրիոյ կուսակալ Կիրենոսի ու ապա՝ անոր յաջորդներուն կողմէ: Հրէական պատերազմին ժամանակ ամենէն վերջին քահանայապետը դարձեալ ընտրուեցաւ ժողովուրդէն:

Առաջները ցկեանս էր քահանայապետի պաշտօնը: Արիաթար միայն՝ Բաբելոնի գերութենէն առաջ՝ ի կենդանութեան պաշտօնանկ եղաւ: Ետքէն երբ ընտրութեան իրաւունքը խից քաղաքական իշխանութիւնը՝ սովորական դարձան բռնադատեալ հրաժարումները: Այսպէս 70 թուականին Տաճարի կործանումը կանխող վաթսուն տարիներու միջոցին այնքան քահանայապետներ պաշտօնի կոչուեցան՝ որքան որ կոչուած էին Մովսէսէն սկսեալ մինչև Բաբելոնի գերութիւնը՝ եօթը դարերու ընթացքին:

Քահանայապետութեան համար պահանջուած ունէ տարիք չէր ճշգրտուած: Կը կարծուի թէ ընտրեալը պէտք էր ըլլար առնուազն քսան տարեկան, Յովսէպոսի Ղեւտացիներու մասին սա գրածին համաձայն. «Անոնք ծառայութեան կը մտնէին իրենց քսան տարեկանին և կամ անկէ վեր, ըստ իրենց պաշտօնին եւ դասակարգութեան (Բ. Մնաց. ԼԱ. 17): Սակայն Արիատորուդոս տասնեօթը տարեկան էր երբ քահանայապետ կարգուեցաւ Հերովդէսէն» (Հնիս. Գիրք ԺԵ. ԳԼ. Գ. 3):

Բ. — Նուիրագործումը.

Այս ծէսը Եհովան ինքն իսկ հաստատեց (Ելք ԻԹ. 1-37), և Մովսէս ճշգրտութեամբ կատարեց Աստուծոյ հրամանը՝ իբրեւ քահանայապետ նուիրագործելով իր Ահարոն եղբայրը: Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Վկայութեան խորանին առջև, ամբողջ ժողովուրդի ներկայութեան, հետեւեալ կերպով: Նախ լուացում՝ ի նշան մաքրութեան, զոր կը պահանջէր պաշտօնին սրբութիւնը, ապա՝ զգեստաւորում — շապիկ, պատմուճան, եփուտ, լանջապանակ,

զօտի և խոյր՝ վրան սրբութեան պսակով: Ամենէն վերջ օծում՝ գլխու և ձեռքերու: Նախապէս օծուած էր արդէն սեղանը՝ ցոյց տալու համար թէ Աստուծոյ նուիրուած քահանայապետն ու սեղանը անբաժան են իրարմէ:

Հրէական աւանդութեան մը համաձայն անյայտացաւ «օծութեան իւզօր Քաղդէացոց Տաճարը կործանած ժամանակ, 588ին (Ն. Ք.): Թալմուտը քահանաներու երկու դասակարգ կը յիշէ — «օծեալ»ներ և «զգեստաւորեալ»ներ: Վերջիններս կը նուիրագործուէին միայն զգեստաւորումով:

Ահարոնի քահանայապետական օծումը վերջ գտաւ երեք զոհերով. մէկը մեղքի զուարակը (Ղեւտ. Ը. 14-17) կամ սովորական զոհը, երկրորդը՝ ողջակեզի խոյր (Ղեւտ. Ը. 18-21), և երրորդը՝ օրհնութեան խոյր, որուն արիւնը սրսկեց Մովսէս Ահարոնի պատմուճանին վրայ (Ղեւտ. Ը. 22-32):

Եօթն օր Ահարոն գիշեր ցերեկ անխափան մնաց Վկայութեան խորանի դրան մէջ՝ Տիրով պահպանութիւնը ընելու համար, ու այդ շարժումն ամբողջ ընթացքին ամէն օր մատուցուեցան վերև յիշուած երեք զոհերը (Ղեւտ. Ը. 32-36):

Քահանայապետի նուիրագործման այս արարողութիւնը ապա շարունակուեցաւ քանի մը դար:

Գ. — Զգեստները.

Քահանայապետի զգեստները երկու տեսակ էին, պարզ քահանաներու զգեստներ — պատմուճան, զօտի, գլխանոց կամ գլխի ծածկոյթ, և բուն քահանայապետական զգեստներ — եփուտ, լանջապանակ, մանիշակեղակ կապոյտ կամ կապուտակ պատմուճան, օսկիէ թիթեղ, որուն վրայ քանդակուած էին Սրբուրիւն Տեառն բառերը, աղնիւ բեհեզէ կամ կտաւէ պարեզօտ (շապիկ), նոյն նիւթէն խոյր ու սեղնագործուած զօտի: Աւելորդ չենք համարիր նկարագրել մէկ քանին այս զգեստներէն կամ զարդերէն:

Նիւուսը կը բաղկանար թեթեւ լանջապանէ մը, զայն մէջքին ամրացնող երիզէ մը և ուսակալներէ կամ վահաններէ: «Վերջիններս, կ'ըսէ Յովսէպոս, արմկաչափ լայնութիւն ունէին ու բաց կը թողուէին կուրծքին մէջտեղը»: Վահանները ունէին

կտաւէ լայն ժապաւէնի մը ձեւը ու կը շըրջապատէին իրանը՝ մէջքէն մինչև անութները: Լանջապանը հիւստեամէ էր նուրբ բնահղէ՝ ասեղնագործուած կապուտակ, ծիրանի և կրկնակի կարմիր թելերով և ճամկաւորուած ոսկի թերթիկներով (եւք ԻԸ. 6, ԼԹ. 2): Գօտին, որ ամուր կը պահէր լանջապանին վարի մասը, նոյն գոյներով միենոյն նիւթէն շինուած էր (եւք ԻԸ. 8, 27, 28, ԻԹ. 5, ԼԹ. 5, 20, 21, Ղեւտ. Ը. 7): Վակաւները կամ ուսակաւները կը բաղկանային աջ ու ձախ կողմերէն ձգուած երկու կտաւէ երկններէ, որոնք զոյգ զոյգ կը ճարմանդուէին ուսերուն վրայ (եւք ԻԸ. 7), ու այնտեղ կային երկու յղկուն եղնագաքարեր, որոնց վրայ փորագրուած էին Խորայէլի տասներկու ցեղերու անունները, վեցը մէկ՝ և վեցը միւս քարին վրայ: Եփուտի կուրծքին վրայ բաց թողած տեղը զետեղուած էր լանջապանակը, որ՝ եփուտին հետ՝ կը ծառայէր պատգամ հարցնելու Եհովայէն: Ան քստնական հարիւրորդամէդը կողմերով քառակուսի հիւստեամէ մըն էր, միենոյն նիւթէն ինչպէս եփուտը, ու ինք իր վրայ ծալուելով տեսակ մը զրպան կը ձեւացնէր ու կը պարունակէր Ուրիմը և Թումիմը: Անոր ազուցուած էին երեքական շարքի վրայ չորս կարգ ձեւացնող տասներկու թանկագին քարեր, որոնք Խորայէլի տասներկու ցեղերը կը ներկայացնէին, իրեն նշան՝ յանձին քահանայապետին անոնց եւս ներկայութեան Եհովայի առջև: Լանջապանակը ոսկիէ հիւստեամէ ոլորուն շղթաներով և ոսկի օղակներով ամրացած էր քահանայապետի կուրծքին (եւք ԻԸ. 7, ԻԸ. 11-12, ԼԹ. 16-19): Գօտին մաս կը կազմէր եփուտին ու կտաւէ հիւստեամէ էր անոր նման (եւք ԼԴ. 29): Վերջապէս խոյրը, ան ալ շինուած կտաւէ, ունէր տեսակ մը փաթթոցի ձեւ (եւք ԻԸ. 4, 39, ԻԹ. 6, ԼԹ. 28):

Գ. — Պաշտօնը.

Քահանայապետը գերագոյն պետն էր աստուածային պաշտամունքի վերաբերեալ ամէն գործերու: Ան կը մատուցանէր բարակ ալիւրով և իւղով կրակի վրայ եփուած ամէնօրեայ հացի ընծան (Ղեւտ. Զ. 19-23): Իսկ օրական զոհերը քահանաներու ձեռքով կ'ըլլային յանուն քահանայապե-

տին: Վերջինս մեծ տօներուն միայն կը մատուցանէր, պատգամ հարցնելով նախ Ուրիմի և Թումիմի միջոցաւ (*):

Քահանայապետը միայն հանդիսաւորապէս Սրբութիւն Սրբոցը մտնելու իրաւունք ունէր (Ղեւտ. ԺԶ. 2, 3, 17): Անիկա Տաճար կը մտնէր Շարաթի և ամսագլուխներու արարողութեանց և մեծ տօներու հանդիսութեանց առթիւ:

Թագաւորութենէն առաջ պարզ դատաւորներ էին քահանաները, իսկ գերագոյն դատաւորն էր քահանայապետը: Բարեւոյնի գերութենէն յետոյ քահանայապետը կ'անդամակցէր Սինեդրիոնին ու շատ անգամ կը նախագահէր անոր: Այս իրաւունքով էր որ կայափա, իրբե պաշտօնի վրայ կողով քահանայապետ, նախագահեց մեր Տէրը դատապարտող ժողովին:

Եթէ քահանայապետը արգիլուած ըլլար պաշտօնավարելէ, անոր տեղ կ'անցնէր քահանայ մը, որ կը կոչուէր ծառայող քահանայ կամ երկրորդ քահանայ: Կան աւելի քան մը օրինակները:

Ե. — Դերը՝ կրօնական եւ ընկերական տեսակէտով.

Քահանայապետը բացի սուրբ մատենաներու և մարգարէութեանց գերագոյն ուսուցիչն ու մեկնիչը ըլլալէ՝ էր նաեւ Աստուծոյ տան եւ սրբութեանց վերին պաշտօնեան: Սրբավայրն էր միայն իր տեղը և ոչ այլուր:

Պարզ զեւտացի մըն էր Սամուէլ, որ օծեց Սաուլըն ու Դաւիթը: Ետքէն Նդիա եւ Նդիսէ մարգարէներն էին որ ձեռք առին ազգին բարոյական առաջնորդութիւնը: Եզան քահանայապետներ որ միջամտեցին հանրային գործերու, երբեմն ի վնաս և երբեմն, ինչպէս Հեզի և Յովիազա, յօգուտ երկրին:

Դերութենէն յետոյ Յագգուս, ըստ Յով-

(*) Պատգամ հարցնելու այս գործողութիւնը, ծանօթ թերեւս միայն քահանայապետներուն, խորհրդաւոր կը մնայ մեզ: Կը կարծուի թէ Ուրիմը եւ Թումիմը հանդիսաւոր բան մըն էր բան միւսները եւ երաշխաւորուած էր Աստուծմէ, որ երկու թանկագին ակունքներու միջոցաւ կը պատասխանէր այս կամ ոչ, մինչ պատասխանին մերժումը կը յայտնուէր այնպիսի եղանակով մը որ անձանք կը մնայ մինչեւ այսօր:

սեպոսի, քահանայապետական զգեստաւորումով Մեծն Աղեքսանդրի գէմ ելաւ ու իր ժողովուրդին համար անոր բարեացակամութիւնը հայցեց, ցոյց տալով նոր կայսրութեան մը հիմնուիլը զուլալող Դանիէլի մարգարէութիւնը (Հնխս. Գիրք Թ. Գլ. Ը.):

Աուրբ և հոյակապ քահանայապետ մը եղաւ Ոնիաս Գ. որ պաշտպանեց Տաճարը Հեղիոզորի ոտնձգութեանց գէմ (Բ. Մակ. Գ. 1-35):

Յաջորդ դարաշրջանին կը սկսի արդէն քահանայապետութեան անկումը: Բացառութիւն են Յովնաթան, Շմաւոն և Յովհաննէս Հիւրկանոս մակարայեցի քահանայապետները, որոնք, որքոնք քաջարի նոյնքան պատկառոտ կրօնքի հանդէպ, մօտաւորապէս եօթանասուն տարի իրենց ձեռքին մէջ պահեցին թէ՛ կրօնական և թէ՛ քաղաքական իշխանութիւնները: Իսկ Յովհաննէս Հիւրկանոսի որդին Արիստոբուզոս Ա. սպաննեց իր մայրն ու եղբայրը: Աղեքսանդր Յաննէոս, Արիստոբուզոսի եղբայրը, ամբարտաւան ու պատերազմիկ մէկը եղաւ աւելի՛ քան կրօնական զգացումի տէր քահանայապետ մը: Յաննէոսի որդին՝ քահանայապետ-թագաւոր Հիւրկանոս Բ. զահագորկ եղաւ իր եղբոր՝ Արիստոբուզոս Բ. ձեռքով: Ասոր օրով էր որ եկաւ հռոմայեցի զօրավարը Պոմպէոս ու անձամբ մտաւ Սրբութիւն Սրբոյն ներս և պարզ ազգապետութեան մը վերածեց Հրէաստանը՝ Հռոմի գերիշխանութեան տակ:

Աստուկեցի նիւթապաշտ քահանայապետները, որոնք չէին հաւատար ո՛չ հոգիի անմահութեան և ո՛չ յաւիտենական կեանքին, պերճ կեանք մը կը վարէին ու կ'արհամարհէին ժողովուրդը, անպատեւելով իրենց նուիրական սքեմը: Անոնք զբոսով կը գնէին քահանայապետութիւնը ու ապա աւելի վճարողին կը փոխանցէին զայն, ու այսպէս իրենց շահագիտութեանց ասպարէզ ընելով կը սրբապղծէին Աստուծոյ Տաճարը: Կը յափշտակէին մինչև իսկ պարզ քահանաներու իրաւունքը եղող տասանորդները:

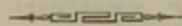
Այս շրջանին է որ քաղաքական իշխանութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուէր Մեծն Հերովդէս, իր ազդեցութեան տակ առ-

նելու համար քահանայապետները՝ անոնց զգեստները պահել սկսաւ Անտոնինեան աշտարակին մէջ, որոնք մեծ տօներու առիթով միայն դուրս կը հանուէին անկէ: Պոնտացի Պիղատոսի մեկնելէն յետոյ՝ Սիւրիոյ կառավարիչը՝ Վիտելլիոս արտօնեց որ յետ այնու քահանայապետները ազատօրէն գործածեն իրենց նուիրական զգեստները:

Այս դարաշրջանին չեղան այլևս ցլեանս պաշտօնավարող քահանայապետներ, արագ արագ իրարու յաջորդելուն պատճառաւ: Այսպէս քսան և ութ քահանայապետներ պաշտօնի անցան հարիւր հինգ տարուան միջոցին, այսինքն՝ Հերովդէսի գահակալութենէն մինչև Երուսաղէմի պաշարումը (*): Պաշտօնանկութենէն ետք ալ քահանայապետները կը պահէին իրենց տիտղոսները: Յիսուսը դատապարտող ժողովին մէջ կային եօթը նախկին քահանայապետներ:

Հին Ուխտի քահանայապետութեան, որ ստուերն ու նախատիպն էր Նորին, մեծագոյն ոճիրը եղաւ չճանչնալ և մահուան դատապարտելը Աստուծոյ Որդին և յաւիտենական քահանայապետը Յիսուս Քրիստոս, ոճիր՝ որ շատ չանցած պիտի քառուէր Հրէից ազգի չարաչար պարտութեամբ և Երուսաղէմի Տաճարին հիմնայատակ կործանումով:

Հայացուց՝ Մ. Ե. Ն.

ԽՈՐՀՈՒՐԳ ԵՒ ԽՕՍԳ

Փոխանակ վշտանալու քի ռեւէ պաշտօն չունիս, հոգ տար խորհելու քի ինչպիս կրնաս ինկիմից պաշտօնի յարմար կացուցանել: Փոխանակ ցեղութիւն քի տալիս չես անցնում, ջանա որ անցնուիս արժանի ըլլաս:

*

Երբ կը տեսնես քարի մարդ մը, խորհի աւնոր նմանելու մտախի. երբ կը տեսնես շար մարդ մը, դուռ քու պիտի քննի:

*

Դիւրին չի գտնել մարդ մը որ երեք տարուան ինքնակրթութեան յետոյ հասած չլլայ երջանկութեան:

(*) Աննա, որ 15 թուականին (Յ. Ք.) պաշտօնանկ եղաւ Վալերիոս Գրատոսին, իր որդիներէն հինգին քահանայապետութեան ականատես եղաւ: